

Sisukord

Valik	7
Väljapääs	27
Akadeemiku pojapoeg	44
Lõhe	76
Kardin	115
Mul on külm	151
Nostalgiliselt	172

Väljapääs

Ärgata oli valus. Esmane äratundmine – Ta ei tulnudki – asendus kohe meeleheite ja vihaga. Miks ma pean kannatama? Mis õigusega Ta mulle seda teeb? Teadmine, et ma olen paremat väärt, paisutas enesehaletsuse pisaratesse. Hommikut kohe nutuga alustada oli veelgi alandavam. Lisaks oli pea uue päeva esimestel tundidel manustatud unerohust raske ning uimane. Tere, ilus pühapäev!

Külaskäik kunstniku juurde oli tuttava kunstikriitiku kaudu nädala algul kokku lepitud. Ja jumal tänatud, polnud võimalik jääda koju meelt heitma, sõbrannadega ägavaid telefonikõnesid pidama, peatähtis – ootele, et millal ja kuidas Ta välja ilmub. Kirgas päiksepaiste ja paras pakane mõjusid leevendavalt. Kalamaja, kus ma kunstniku eluaset teiste lobudike hulgast otsisin, uppus hangedesse. Leidsin küll lõpuks mereäärse armetu hoone, kuid korteriga oli lugu keerulisem. Näis, et majas ei elatagi, otsitava numbriga korterit polnud ning kahele uksele koputamine ei andnud mingeid tulemusi. Ronisin mööda kitsukest treppi siiski veel korrus kõrgemale, sest uksi kokku lugedes võisin järeldada, et korter võib vaid seal asuda. Kella ei olnud. Võtsin julguse kokku ning esmane vaikne koputus asendus peagi tarmukama märguandega. Ja mõne aja pärast kostiski nõrgahälne küsimus, kes seal on. Teadsin ukse avajat fotodelt ning televiisorist, tegemist oli

noore, kuid juba väga menuka graafikuga, kelle töid sageli kunsti- ja kultuuriajakirjades reprodutseeriti. Seal ta, klee- nuke, hommikumantlis seisis, poolunes, pikad juuksed sag- ris, ripsmetušš laiali.

Kohtumine üllatas meid mõlemaid. Kõigepealt päris ta kellaaja järele, seejärel küsis, mis päev on. Aga sisse ta mu kutsus, sest olin ju lõpuks tulnud pilti ostma. Ruum, kuhu kohe välisuksest sattusin, oli ilmselt nii ateljee kui ka elu- tuba ning sarnanes praegu rohkem seapesaga. Suhtlesime köögis, kus pandi kohv keema ja tehti laual ruumi. Aknast avanes hunnitu merevaade – teraverksas päikesesäras löi- kas silmi jäiselt kiiskav silmapiir. Pinevilolek ning füüsiline madalseis taandusid kiiresti, kunstnik suhtus situatsiooni näiliselt vähimagi piinlikkuset, mis mindki lödvestas. Isegi nurjunud abielust ning lapse ajutisest eemalviibimisest ei pidanud ta paljuks rääkida. Mina küll ei hakanud teda oma eluvalusse pühendama, ehkki kiusatust mõnevõrra oli. Edasi läks lugu kehvemaks, sest selgus, et pildist, mida olin tulnud ostma, ei olnud graafikul ühtki korralikku tõmmist. Ta laotas pool eesruumi põrandat, niipalju kui mööbel ja muu kola seda võimaldasid, oma lehti täis, et endale sobiliku võiksin valida, aga kuna olin silmas pidanud just üht konkreetset pilti, mida tal mulle pakkuda polnud, oli mul valida väga raske. Sisimas olin ometi otsustanud – juba pärast raskus- tega sissesaamist –, et ostuta ma ei lahku, niivõrd ebarealne näis võimalus kunstnikuga veel kunagi kohtuda. Ta pakkus mulle menuktööd, mille järele olevat suur nõudmine. Olin seda varem ajakirjas trükituna näinud. Pilt oli mu meelest nii ängistav, et ma ei saanud jätta märkimata, et ei mõista inimesi, kes seda oma koju seinale tahavad.

„Jah,” soostus kunstnik, „see on täiesti isiklik pilt, kantud masendusest ja meeleheitest, ka mind panevad need inimesed imestama.”

„Aga miks te siis teete sellist kunsti?” küsisin taktitult.

„Mina tervendan end, kui elan kurbust ja meeleheidet sel moel välja. Et inimesed mulle selle eest maksavad, on nende valik.”

Tundsin, et ma ei tahaks seda tööd isegi mitte kingitusena. Valida ma õigupoolest ei suutnudki. Võtsin lõpuks ligemal asuva süngevõitu kompositsiooni küürutava naisfiguuriga tumedal foonil, mille ülaservas valendas midagi avause taolist. Töö nimi oli „Väljapääs”. Pigem näis, et naine on just avausest pimedusse jõudnud. Pilt oli mõjuv, hinnaks küsitud viiskümmend rubla normaalne ja nõnda see ost toimuski. Lõpuks leppisime kunstnikuga kokku, et ta teeb mulle siiski ka soovitud tömmise, ja vahetasime telefoninumbreid.

Olin teinud endale kingituse. Päev oli imekaunis, niisugust tuleb talviti haruharva ette. Ent see päike ja lumevalgus tegi südames üksinduse veelgi raskemaks. Vahepeal oli möödunud mitu tundi, aga nüüd tuli end koju asutada ning ootele jääda, sest midagi muud elul mulle pakkuda ei olnud. Teadsin, mis ees ootab, tundsin ennast. Minu süüdistused, hala, Tema valetamine ja vassimine. Ja teadmine, et kõik jääbki nii. Lõputult, alatiseks. Paariaastane kannatus oli mind muutnud. Või oligi kannatuse mõte alistuvuse ja leplikkuse kasvatamine? Süüdistasin küll, isegi karjusin, aga ikka andestasin, leebusin, sulasin. See justkui polnudki enam mina, kes alanduse ja petmise alla neelas ning taas ja taas valskusele vastu läks. See polnud enam üksnes Tema pettus

minu suhtes, see oli ju ka enesepett! Mina, kes ma olin olnud uhke, arukas, kriitiline ennast alandavate sõbrannade suhtes. Siin ma nüüd olin. Eneseväarikuseta ja manipuleeritav emane, oma tungidest sõltuv, nii häbistav, kui seda tunnistada oligi. Kes kannatab, see kaua elab. Mulle näikse neid elupäevi ilmselt pikalt jätkuvat. Eks jälle uute kannatuste jaoks.

Ta oli tulnud. Üritas seletada, mis ja kuidas, ja et kui ma ei oleks öösel telefoni ära visanud... Olin vait. Ja omal moel õnnelik, sest olime jälle koos. Tuli vaid suuta endale sisen-dada, et tegelikult on kõik hästi, Ta on siin, hoolib minust ja ma ei tohi ise enda elu mürgitada. Kõik on nii lihtne – tuleb vaid unustada, võtta seda head, mida pakutakse. Kuniks...

Õhtul helises telefon. Kolleeg seletas katkeval häälel, et Kaire on ennast ära tapnud, aknast alla hüpanud. Küll juba eile hommikul, kuid surnud siiski alles mõne tunni eest. Et millal me viimati rääkisime, et kas ma teadsin, et asi on nii hull. Teade oli nii vapustav, et oli raske oma mõtteid koguda ja end väljendada. Ütlesin homseni ja pugessin Tema kaissu. Ei olnud sest kasu midagi. Nüüd tulid mõtted, meenutused, pildid.

Kaire... Olime lähenenud ajapikku, aastate jooksul. Ta töötas osalise tööajaga, oli võrdlemisi väheseltsiv ning napi-sõnaline. Pikapeale, ilmselt tänu minu avatusele ja seltsivusele tekkis meil siiski usalduslikumaid vestlusi. Mitmedki kolleegid kadestasid teda ning kandsid tema peale keelt, sest ta oli alati hoolitsetud ning hästi riides, tundus, et töö käib ta vaid igavuse peletamiseks. Kuid oma täpsuse ja kiiruse tõttu oli ta hinnatud masinakirjutaja. Teadsin Kaire elu juba mitu aastat.

Lihtsast töökast perest, isa-ema hoitud ja hellitatud silmaterana. Probleemid algasid mõni kuu pärast sünnitust. Alguses depressioon, siis sundmõtted. Esimene statsionaarne ravi juba enne tütre aastaseks saamist. Sellest kõigest ta rääkis, ent diagnoosi ei tihanud ma küsida. Mingil moel oli ta isegi uhke, et oli mehe kaudu pääsenud peenemasse seltskonda – ämm ja äi suvituslinna jõukas eliit, kelle eramus ta hooaegadel puutus kokku ka pealinna nomenklatuuriga. Samas kurtis ta oma staatuse pärast, sest mehevanemad tavatsesid aeg-ajalt talle tema päritolu meelde tuletada ning kohta kätte näidata. Tema mees, keda sattusin mõnikord töökohal nägema, jättis puhtakujulise matsi mulje. Tüse, jämedakoeline, ülbe, täielik tükikas hapra ja hirvesilmse Kaire kõrval. Kuid materiaalselt polnud Kairel mingeid probleeme, tütar oli terve ja tubli laps, jätkus sõbrannasid, kellele kurta ja kelle ees teinekord varjatult oma heaoluga kiidelda.

Ometi. Mõne aasta tagant kordusid siiski haigushood ning Kaire oli haiguslehel. Paar korda haiglas, vahel lihtsalt kodus. Nii lähedased me siiski polnud, et oleksin söandanud teda haiglasse vaatama minna. Koju mõnikord helistasin, kui paranemisfaas käes ning polnud karta piinlikke olukordi temale ja mulle. Kaire rõõmustas, rääkis vabalt ning varjamatult ning ütles alati, et on varsti terve. Teadsin, et Kaire on õnnetu. Ta oli tundlik ning erk inimene, keda sügavalt haavasid mehe tuimus ja tahumatus. Aeg-ajalt kirjeldas ta pisarsilmil koduseid situatsioone ning kaebles, et ta läheks lahku, kuid teadis, et ei saa last endale. Mees ning ämm olid teda korduvalt ähvardanud, et temasugusele haigele naisele lahutuse korral mingil juhul last ei anta, pealegi oli mehevanematel sidemeid, mis ulatusid justiitsministrini välja.

Vahel oli helgemaid perioode, Kaire rääkis õhinal, mis uhke kingituse mees talle teinud, kuidas nad restoranis söömas käinud või autoga ringi sõitnud.

Viimasel sügisel puutusime kokku harva ja juhuslikult, sest töötasin nüüd uues osakonnas, hoopis teises majatiivas. Kui kusagil koridoris kohtusime, hakkas Kaire kohe sãrasilmselt seletama. Ta oli armunud ja eufooriline. Kallim oli lihtne elektrik, pealegi abielus. Tundus, et armulugu oli kuum ja kirglik, Kaire nãis ajuti pãris meeletu. Lubas lahku minna, kui nad elamispaiga leiavad, ja uut elu alustada. Olin võrdlemisi ettevaatlik oma hoiakutes, vãltisin ka hinnanguid ja soovitusi. Kaire mees ja kogu see perekond oli ilmselt tõeline tõusikute pesa, kuhu Kaire küll kuidagi ei kõlvanud, ehkki püüdis kogu hingest sobituda. Ent mis tulevikku võis sel uuelgi suhtel olla? Kaire oli harjunud võrdlemisi laia eluga, mida uus kaaslane võis talle vaevalt pakkuda. Pealegi – laps! Tõtar oli seni olnud Kaire elu keskpunkt, kellele ta jããgitult pühendus, vedas teda ringidesse, laskis talle kalleid riideid õmmelda, luges ja laulis. Ei tihanud kũsida, on ta siis nüüd otsustanud lapsest loobuda. Sest teadsin, et mingit muud võimalust selle perekonna puhul olla ei saa. Olin tõttõelda olnud õpris murelik ja Kaire psũühilise ebakindluse tõttu oli selleks ka põhjust.

Mõne nãdala eest olin juhtumisi Kairet koos tema kallimaga tãnaval nãinud ning seegi pilt ei tekitanud usaldust. Mees nãis Kairest noorem, oli atraktiivse vãlimuse ning mu meelest pleiboiliku hoiakuga. Kaire vahtis noormehela andunult otsa ning lausa liibus tole kõlge. Ta oli kahtlemata õnnelik. Ja meeleehtlikult julge. Minu kũsimusele, millal ta kavatseb oma mehele kõik ära rããkida, oli ta vastanud, et

varsti, varsti. Viimati olin Kairet näinud neljapäeval. Mul oli kiire ning seekord vahetasime vaid mõned laused. Kaire näis väsinud ning rõõmutu, ütles, et midagi uut ei ole, ja rohkem ma ei pärinudki. Ilmselt oli meie viimatisest vestlusest möödunud nädala jooksul siiski midagi juhtunud. Oleksin pidanud aega leidma ja huvi tundma, ma ju nägin, et ta oli kuidagi kuhtunud. Oleksin saanud ära kuulata, toetada, kuidagi ehk ikka aidata. Nüüd oli hilja.

Ta oli käega loiult üle mu rindade libistanud ning kohe raskelt uinunud. Möödunud ilmselgelt kurnav öö oli oma töö teinud. Tema suurest soojast kehast õhkus füüsilist rahuldatust ning jõulist kindlust. Tundsin, kuidas mu süda kokku tõmbub ning okse kurku kipub, kui nägin vaimusilmas murtud käte-jalgade ja purustatud peaga Kairet surnukuuris teiste laipade seas lina all lebamas. Just selline ta pidigi välja nägema pärast hüpet oma viienda korruse aknast otse kesklinna tänavaasfaldile. Väike särasilmne Kaire, kas see oli siis sinu väljapääs?

Korruga meenus mulle pilt, mille olin ostnud. Kas polnud see mingi enne? Kas polnud selles mingi sõnum? Ma ei saanud enam rahu. Tõusin ning läksin teise tuppa. Olin pildi lihtsalt käest pannud, Tema olemasolu oli mulle nii oluline olnud, et ost oli samas ununenud. Keerasin rulli lahti ja panin laelambi põlema. Seal ta tõesti küürutas, naine, kellest õhkus ängi ja kelle ümber oli pimedus. Nägin nüüd selgesti, et ta oli helendavast avast just nüüdsama siia pimedusse jõudnud. Väljapääs oli pimeduses. Mul hakkas õudne.

Järgmisel päeval sain tööol rohkem teada, sest suhtlesin kantselei naistega ning need jagasid mulle suure saladuskatte all

infot. Mees oli kohe eelmisel õhtul pärast Kaire surma direktorile koju helistanud ja teatanud, et Kaire homme tööle ei tule, sest juhtunud on see ja see. Ning vastupidi oma tavapärasele ülbele ignorantsusele oli ta olnud üpriski jutukas. Et Kaire petnud teda juba ammu, ta aimanud seda, kuid polnud midagi uurinud. Ning reede õhtul seisnud äkitselt võõras mees ukse taga ja tahtnud rääkida. Kairegi tulnud esikusse ning nõnda oli see tundidepikkune arveteklaarimine alanud. Räägitud poole ööni, ikka lahutusest ja uuest elust. Ja joodud ka. Kaire olnud hüsteeriline ja nutnud, kuid viimaks rahunenud. Siis läinud armuke minema ja nemad üritanud kumbki eraldi toas magama jääda. Hommikul sõitnud mees – nagu laupäeviti tavaliselt – autoturule. Kui ta lõuna paiku tagasi tuli, oli laps naabrinaise juures. See juhtunud üsna varsti pärast mehe lahkumist, laps veel maganud. Vigastused olid väga rängad, kuid Kaire keha elas siiski veel üle kolmekümne tunni.

Kohutav tragöödia, leidsid kõik ja kuulujutud majas ei tahtnud vaibuda. Selgus, et Kaire oli viimastel päevadel olnud päris liimist lahti ning reedel oli direktor ta oma autojuhiga lausa Paldiski maanteele arsti juurde saatnud. Autojuht rääkinud, et Seevaldi polikliinikus oli tohutult palju rahvast, Kaire istunud küll mõnda aega koridoris kabineti ukse taga, kuid siis loobunud ja nad sõitnud tööle tagasi. Oli ka kuulda, et üks kolleeg, kes oli korraldanud Kaire kasuka parandamist, oodanud, kasukas käsivarrel, kokkulepitult samas paigas, kus Kaire end paar tundi varem alla oli kukutanud. Ilmus töökaaslane, kes soovis tagastada üpriski suure summa, mille ta Kairele võlgu olevat.

Tegelikult ei teadnud me midagi. Mis ikkagi sel ööl juhtus, millisesse olukorda Kaire pandi, mida mees talt nõudis.